

*Met nieuwe technieken werken we toe naar energieneutraliteit. We brengen in beeld hoe we bijdragen aan **Nederland circulair**.*

VV-Beeldnota

Registratienummer:
20.009203

- De verenigde vergadering vormt een beeld van de opzet traject circulaire economie (deel 1).
- Ter voorbereiding ontvangt de VV achtergrondinformatie (deel 2).

Deel 1 Globale opzet BOB traject circulaire economie. Wat mag u verwachten in 2020 en verder?

Context

Klimaat(-verandering), maar ook de uitputting van de aarde door het overmatig gebruik van grondstoffen en teveel CO2 uitstoot, leiden tot grote maatschappelijke opgaven zoals onder andere de energietransitie en de transitie naar een circulaire economie. Dit raakt enerzijds onze kerntaken, maar ook opgaven waar we met andere overheden, maatschappelijke partners, bedrijven en particulieren voor staan. De circulaire economie biedt naast opgaven mogelijk ook financiële kansen daar waar afvalstoffen ingezet kunnen worden als waardevolle grondstof. In het coalitieakkoord 2019 – 2023 'Water Raakt Ons' wordt dit onderkend en omarmd. Er is een afspraak gemaakt in het coalitieakkoord specifiek voor circulaire economie.

Coalitieakkoord "Water raakt ons" 2019-2023 (p.22)

We bepalen onze ambitie voor het thema circulaire economie

Voor Rijnland zijn pijlers als hergebruik zoetwater, terugwinning grondstoffen en energie (besparing/opwekking) van belang. Aangezien dit dossier nog volop in ontwikkeling is, dient er eerst een goede discussie in ons algemeen bestuur te worden gevoerd. We willen daarbij helder krijgen wat circulaire economie precies is, welke doelen worden nagestreefd, welke verplichtingen er zijn en hoe we daar als Rijnland effectief aan kunnen bijdragen. Dat doen we aan het begin van de bestuursperiode, zodat we snel kunnen bepalen op welke wijze we kunnen bijdragen aan 'Nederland Circulair'.

Het bestuur van Rijnland verkent haar visie en ambities ten aanzien van deze landelijke transitieopgave. Dit doet zij in een BOB-traject in 2020. De portefeuillehouder circulaire economie fungeert als aanjager van dit onderwerp en de uiteindelijke vertaling vindt plaats in alle bestuurlijke programma's. Dat maakt dat deze aanpak niet 'stand alone' is en dus breder gaat dan de waterketen.

Wat is het doel in 2020?

- We zoomen in op de circulaire economie. We leggen uit wat het is en benoemen daarbij de wet- en regelgeving en gemaakte afspraken rondom duurzaamheid en de circulaire economie. We geven ook aan 'waar Rijnland nu staat' en waar we in 2020 naartoe werken;
- We bezien daarnaast hoe we de doelen van Rijnland moeten actualiseren en welke nieuwe doelen we toe moeten voegen voor circulaire economie;

Bestuurlijke uitdaging

De uitdaging ligt enerzijds in het verbinden van kerntaken aan duurzame (wettelijke) verplichtingen. Dat betekent dat met het op orde maken van de basis van Rijnland ook een duurzaamheidsfactor meespeelt.

Anderzijds ligt er een positioneringsvraag zoals ook beschreven onder 'Maatschappelijk Verantwoorde Overheid (MVO)' in het coalitieakkoord. Hoe, waar en waarmee wil Rijnland precies bijdragen aan de maatschappelijke opgaven/transities? Wat zou, meer specifiek, Rijnlands bijdrage kunnen zijn aan Nederland Circulair in 2050?

Vragen waar gaandeweg een antwoord en gedeeld beeld op moet komen zijn:

- Wat is de circulaire economie?
- Welke doelen en verplichtingen zijn er ten aanzien van de circulaire economie?
- Welke mogelijke betekenis heeft de komst van de circulaire economie voor Rijnland?
- Waar staat Rijnland nu?
- Hoe kunnen we als Rijnland circulaarder worden en effectief bijdragen aan Nederland Circulair? (Opiniërende fase en verder)

Aanpak BOB-traject circulaire economie

Het traject circulaire economie is opgeknipt in drie stappen van beeld-, opinie- en besluit.

1. Beeldvormende VV 12 februari

Het doel van de beeldvormende sessie op 12 februari is tweeledig (zie ook het programma):

1. VV-leden pitchten hun wensen en dromen ten aanzien van Rijnland circulair en we zijn benieuwd naar uw wensen, beelden en verwachtingen ten aanzien van dit thema. De verenigde vergadering aan het woord.
2. Aan de hand van praktijkvoorbeelden laten we zien waar Rijnland al circulair werkt en waar kansen gesignaleerd zijn. Rijnlandse medewerkers aan het woord. Zo werken we gaandeweg aan het opbouwen van een gezamenlijk beeld wat circulaire economie is.

De beeldvormende sessie op 12 februari vormt een eerste stap naar het opstellen van beleid en een plan van aanpak. Ter ondersteuning van de beeldvormende sessie en om u goed te informeren is in deel 2 van deze beeldnota aanvullende informatie bijgevoegd.

2. Opinievorming

De opinievormende VV-vergadering voor het onderwerp circulaire economie is op 13 mei 2020. De uitkomsten hiervan landen in de koersnotitie voor het WBP6, die op 7 oktober in de VV wordt behandeld.

In deze opiniefase verkennen we samen met de VV hoe Rijnland vanuit de kerntaken bezien (maatschappelijke) impact kan maken en bij kan dragen aan 'Nederland circulair in 2050'. Anders gezegd: waar en hoe kunnen we onze euro het beste inzetten om tot een maximaal (maatschappelijk) rendement te komen?

In de opiniefase werken we voor het bestuur meerdere ontwikkelpaden met maatregelen uit. Dan wordt ook zichtbaar welke keuzes er gemaakt kunnen worden en welke consequenties de circulaire economie voor Rijnland kan hebben.

3. Besluitvorming

De voorlopige richting van het onderwerp circulaire economie wordt op 24 juni 2020 aan de VV voorgelegd. In 2021 wordt de besluitvorming meegenomen in het WBP6-traject. In de besluitvormingsfase besluit Rijnland over wat zij gaat doen.

Deel 2 Inzoomen op de circulaire economie

Het doel van dit deel van de beeldnota is:

- Het delen van inhoudelijke basiskennis over de circulaire economie, wat het voor Rijnland (mogelijk) betekent en welke verplichtingen er zijn.
- Een beeld op hoofdlijnen te schetsen van de stand van zaken van Rijnland ten aanzien van de circulaire economie.

1. Wat is de circulaire economie?

1.1 Inleiding

Anders dan in een lineaire economie worden in een circulaire economie grondstoffen optimaal gebruikt. Dat wil zeggen: ze worden steeds gebruikt in een toepassing met de hoogste waarde voor de economie en de minste schade voor het milieu. Een lineaire economie is een 'take-make-waste-economie', waarin ongeremd gebruik wordt gemaakt van grondstoffen waarvan producten worden gemaakt die na gebruik weer worden weggegooid. In een circulaire economie staat juist het hergebruik van producten en grondstoffen centraal en worden afval en schadelijke emissies naar bodem, water en lucht zo veel mogelijk voorkomen ('het sluiten van kringlopen'). Bron <https://themasites.pbl.nl/circulaire-economie/>

Bijgaand een filmpje met uitleg over de circulaire economie, gemaakt door de Ellen Mac Arthur Foundation ('s werelds grootste platform ter bevordering van de transformatie naar een circulaire economie) https://youtu.be/2_orGl_s7UY. Daarnaast zijn er meerdere overzichtssites waar de circulaire economie en de ambities van Nederland beschreven zijn. Een overzichtelijke website is bijvoorbeeld die van 'het groene brein'. (Een netwerk van wetenschappers die zich bezighouden met de transitie naar een duurzame economie.) Zie <https://kenniskaarten.hetgroenebrein.nl/kenniskaart-circulaire-economie/ambitie-nederland-europa/> Als ook die van de rijksoverheid <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/circulaire-economie>.

1.2 Aanleiding voor het ontstaan van een circulaire economie

Onze samenleving verwacht steeds meer van ons dat we slim omgaan met de grondstoffen die we in onze processen onder handen hebben; duurzaam en maatschappelijk betaalbaar. Door toenemende schaarste en uitputting neemt de competitie om energie, grondstoffen en voedingsstoffen toe. Met de droogte van de laatste zomers werd dat ook zichtbaar. Zoetwater kan schaars worden. Dat betekent dat het water en alles wat daarmee samenhangt waardevoller wordt als grondstof. Een lineaire economie biedt geen oplossing meer voor de uitdagingen waar we voor staan. Een circulaire economie wordt aangedragen als oplossing om de uitputting van de aarde tegen te gaan en de planetaire grenzen te respecteren. In een circulaire economie bestaat geen afval meer. Dat komt doordat producten biobased en efficiënter worden ontworpen en (rest)materialen zoveel mogelijk worden hergebruikt. (Bron <https://www.vallei-veluwe.nl/wat-doet-waterschap/circulair/>)

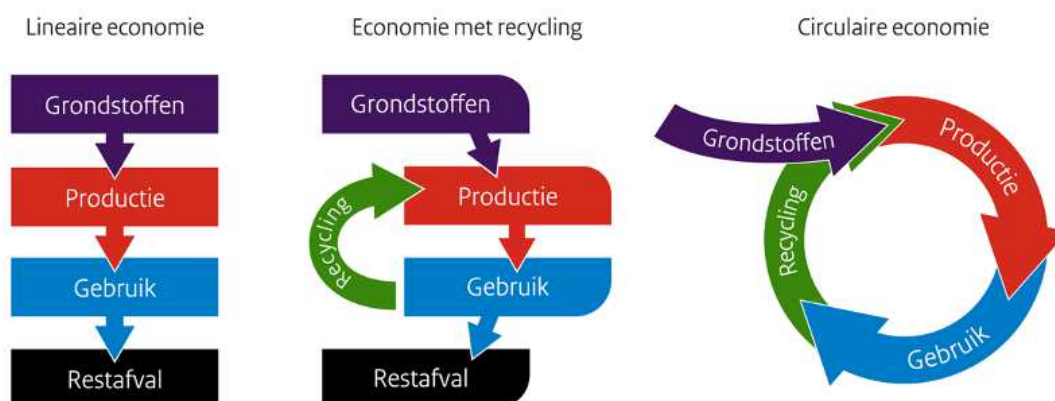
1.3 Definities

Rijnland hield een beeldvormende VV over de circulaire economie in april 2018. Deze beeldvormende VV was bedoeld om meer gevoel te krijgen bij dit onderwerp. Guido Braam, schrijver van het boek 'Route Circulair' legde uit wat de circulaire economie is. Ook heeft de Dijkgraaf van Zuiderzeeland nadere toelichting gegeven over de vertaling die zij gemaakt hebben naar Zuiderzeeland circulair.

Het is goed te beseffen dat er voor 'de circulaire economie' meer dan 100 verschillende definities zijn. Er zijn zoveel verschillende definities omdat het concept wordt toegepast vanuit verschillende vakgebieden. De definitie van een circulaire economie volgens Guido Braam is:

'Een circulaire economie is een veerkrachtig economisch systeem dat nu waarde creëert en houdbaar is in de toekomst. In een perfecte circulaire economie worden alle materialen constant rondgecirkeld zonder verspilling en zonder afval. Het economische systeem kan waarde creëren door het behouden en verbeteren van sociale aspecten, economische aspecten en gezondheid. De circulaire economie is gebouwd op 6 principes die met elkaar in balans moeten zijn binnen het systeem: materialen, energie, water, maatschappij, gezondheid en welvaart. Dit houdt in dat gerecyclede materialen niet schadelijk mogen zijn voor mensen en dat ook economische welvaart onderdeel is van een circulaire economie. Organisaties kunnen kapitaliseren binnen een circulaire economie door middel van kostenreductie en/of een verdienmodel dat winstgevend is.' Bron: Route circulair, Guido Braam e.a.

Kortgezegd: In een circulaire economie bestaat geen afval en worden grondstoffen steeds opnieuw gebruikt. We hanteren bij het BOB-traject een onderscheid tussen 'de circulaire economie' en 'Rijnland circulair'. Pas aan het eind van het BOB traject zal echt duidelijk zijn wat de ambitie en richting van 'Rijnland circulair' is en welke maatregelen er mogelijk nodig zijn. In de beeldvormende en opiniesessie verkennen we nog wat een circulair Rijnland zou kunnen zijn.

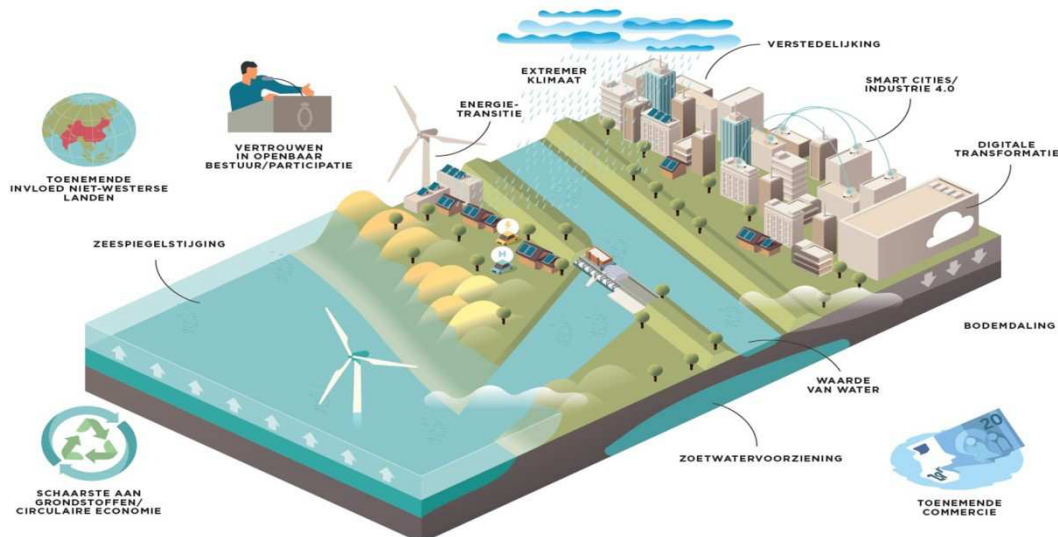

2. Ontwikkelingen en verplichtingen in het kader van de circulaire economie

2.1 Trends en ontwikkelingen

Vanuit het traject 'Waterbedrijven van de Toekomst' zijn de circulaire economie, grondstofschaarste, de waarde van water en het belang van voldoende zoet water gelokaliseerd als trends en ontwikkelingen die steeds meer impact hebben op Rijnland. Met de wet- en regelgeving zoals aangegeven in de volgende paragraaf, op het gebied van circulaire economie, zien we die trend al doorzetten bij Rijnland.

TRENDS & ONTWIKKELINGEN

2.2 Verplichtingen

De belangrijkste twee internationale afspraken zijn de Sustainable Development Goals en het klimaatakkoord van Parijs. Deze afspraken werken direct door in ons nationale beleid (onder andere in de Nationale Omgevingsvisie en het Klimaatakkoord) en beïnvloeden daardoor direct ook het werk van Rijnland. De belangrijkste nationale wetten en afspraken waar Rijnland zich aan moet houden zijn:

Nationaal Klimaatakkoord:

- 49% minder CO₂ in 2030
- Streven naar circulaire en klimaatneutrale GWW in 2030
- Wetgeving gericht op Zero-emissie bouwplaats in de maak

Interbestuurlijk programma (Rijk):

Nederland circulair in 2050. Via de Unie van Waterschappen hebben wij ons hieraan gecommitteerd en door onderstaande uitvoeringsprogramma's wordt hier verder invulling aan gegeven:

- Green Deal Duurzaam GWW 2.0: duurzaamheid (via Aanpak Duurzaam GWW) structureel onderdeel van alle projecten in 2020
- Uitvoeringsprogramma Circulaire economie (2019 – 2023)

Grondstoffenakkoord:

- 100% circulair in 2050
- 50% minder grondstoffen in 2030
- Toewerken naar een energie- en klimaatneutrale waterschapssector;

Transitieagenda circulaire Bouweconomie:

- 100% circulair uitvragen aanbesteden in 2023 en
- 100% circulair aanbesteden in 2030
- 2020 materialenpaspoort verplicht bij grote infra projecten

De ontwikkelingen gaan snel. Er komen steeds meer nieuwe initiatieven en afspraken bij (van Europees tot lokaal niveau). Ook de transitie van de landbouw vraagt aandacht voor circulariteit met daarin een grote rol voor water.

3. Waar staat Rijnland nu?

Rijnland heeft voor het bestuurlijke thema duurzaamheid in de vorige collegeperiode een aantal besluiten genomen om verder te verduurzamen. Het gaat daarbij om besluiten over 'Rijnland energieneutraal in 2025', 'duurzaam GWW' en 'maatschappelijk verantwoord inkopen'. Dit heeft de volgende resultaten opgeleverd:

Inkoop en aanbesteden

We kopen waar mogelijk Maatschappelijk Verantwoord in (MVI). Zo besteedden we een nieuwe duurzame schoonmaakdienst aan en kochten een elektrisch wagenpark.

Duurzame weg en waterbouw

We liggen op schema om te voldoen aan de afspraken met betrekking tot duurzaam Grond-, Weg- en Waterbouw (duurzaam GWW). In grote projecten zoals de Langerse Plassen en de Nieuwe Driemanspolder is gestuurd op duurzaam/circulair werken.

Bedrijfsvoering

Rijnland ontwikkelt haar bedrijfsvoering door conform de landelijke regelgeving en afspraken. Concrete uitwerking is bijvoorbeeld het scheiden van afval. Ook zet Rijnland het slib af bij HVC. Rijnlands slib wordt daar circulair verwerkt.

Duurzame energie

Rijnland ligt op schema ten aanzien van besluitvorming over duurzame energie in de vorige collegeperiode. Rijnland koerst op energieneutraliteit in 2025 en met de huidige inzichten maakt zij deze ambitie waar. Verder loopt hiervoor ook in 2020 een BOB-traject.

Regionale samenwerking

Rijnland zet binnen het eigen beheergebied het gezuiverde afvalwater in als zoetwaterbron. Hierdoor kan Dunea een nieuwe zoetwaterbron kan aanwenden.

In principe zou Rijnland cellulose terug kunnen winnen, de investering daartoe is reeds gedaan. Via Aquaminerals, het samenwerkingsplatform van de waterbedrijven ter bevordering van de circulaire economie, volgen we de ontwikkelingen rondom de komst van een celluloseverwerker in Noord Holland.

Innovaties en vernieuwing

Naast nieuwe methodieken zoals TEA en TEO werkte Rijnland aan:

- De 'Circulaire Innovatie Challenge' van de Unie van Waterschappen. De Challenge was bedoeld om vernieuwende werkwijzen op het gebied van de oeverbeschouingen te verkennen.
- Medicijnrestenverwijdering uit het afvalwater in Leiden.
- Er is een voorstel uitgewerkt voor nieuwe sanitatie in Valkenburg.

Rijnland heeft op deze manier veel aandacht gehad voor het verduurzamen van het eigen systeem in de vorige bestuursperiode.

4. Welke (mogelijke) betekenis heeft de komst van een circulaire economie voor Rijnland?

Waarde behouden

Voor Rijnland betekent de circulaire economie dat we steeds meer toe moeten werken naar een manier van werken waarbij we zoveel mogelijk waarde behouden en afval minimaliseren. Dit heeft betrekking op onze kerntaken zoals het zuiveren van afvalwater. Ook is er, meer dan voorheen, vraag naar zoet water. Voorbeelden zijn Dunea die nieuwe bronnen wil aanboren voor haar drinkwaterproductie maar ook de Bloemenveiling Aalsmeer heeft een watervraag. Het behouden van waarde speelt evengoed op onze bedrijfsvoering. Reststromen zoals van afgeschreven ICT apparatuur worden in de toekomst bij voorkeur, hergebruikt vanwege de (vaak zeldzame) metalen die in de apparatuur verwerkt zijn.

Lange termijn doelen toevoegen en mogelijk nieuwe activiteiten uitvoeren

De lange-termijnopgave om klimaatneutraal te worden vraagt om aanpassingsvermogen van Rijnland. De kerntaken moeten op termijn aan bijgestelde eisen voldoen. Het gaat daarmee om zowel een veranderende manier van werken als mogelijk nieuwe activiteiten. Denk bij die activiteiten bijvoorbeeld aan het terugwinnen en mogelijk vermarkten van grondstoffen. Wil Rijnland klimaatneutraal worden? Zo ja, wanneer en hoe? Duurzaam en circulair werken is een lange-termijnopgave die past bij de essentie van het werk van Rijnland maar is nog niet vastgesteld.

Verder verkennen. Meerdere ontwikkelroutes zijn mogelijk

Rijnland, en de waterschappen in zijn algemeenheid, zoeken nog naar de plek waar hun investering het meeste (maatschappelijke) rendement oplevert. Feitelijk zijn meerdere routes en ontwikkelpaden mogelijk om klimaatneutraal te worden en te voldoen aan alle wetten en afspraken rondom circulaire economie. Voor de opiniefase wordt een concreter aantal maatregelen voorgelegd aan de verenigde vergadering en verkennen we wat Rijnland zelf kan doen vanuit de kerntaken om bij te dragen aan de circulaire economie. Duidelijk is wel dat er marktkansen liggen op het gebied van energie en grondstoffen. Ook is er steeds meer aandacht voor verduurzaming van de keten. Dit betreft bijvoorbeeld het vervoer van aannemers. Wanneer zand verplaatst moet worden van Limburg naar Leiden, dan heeft dat simpelweg een grotere milieubelasting

Water als belangrijk onderdeel van de klimaatoplossing vraagt participatie in landelijke transitie opgaven

De maatschappelijke opgaven zijn breder dan alleen de circulaire economie. Zij vragen niet alleen om duurzame circulaire economie, maar ook om de energietransitie, transitie van de landbouw en transitie naar een klimaatadaptieve ruimtelijke inrichting. In alle maatschappelijke opgaven rondom klimaatverandering is de rol van water van groot belang. Water als belangrijk onderdeel van de klimaatoplossing. Dit vraagt van het bestuur een nadere positiebepaling ten aanzien van de maatschappelijke opgaven in zijn algemeenheid en de circulaire economie in het bijzonder.

De omgeving wil graag verder samen optrekken met Rijnland

Bedrijven als Heineken, Akzo Nobel en de Bloemenveiling Aalsmeer zoeken contact met Rijnland om hun opgave tot verdere verduurzaming te realiseren. De vraag is of en in hoeverre Rijnland daarin kan en wil participeren. Daarnaast ontstaan veel innovaties en samenwerkingsverbanden op het gebied van energie en circulariteit. We volgen de ontwikkelingen.

Ruimte maken voor vernieuwing, innovatie en flexibiliteit is noodzakelijk

Wij mensen denken weliswaar lineair naar de toekomst toe, maar de toekomst is zelden lineair. Onverwachte omstandigheden zijn van alle tijden en zeker waar het gaat over maatschappelijke uitdagingen en ontwikkelingen vraagt dat flexibiliteit van Rijnland. Rondom circulaire economie zijn nog veel zaken in ontwikkeling. Dat vraagt een adaptieve werkwijze van Rijnland.

5. Aanvullende informatie over water en de circulaire economie

5.1 STOWA

Het kenniscentrum van de Nederlandse waterschappen en provincies, STOWA, heeft de circulaire economie op haar onderzoeksagenda staan. Rijnland draagt financieel bij aan onderzoeken van het STOWA. Daar waar relevant wordt gebruik gemaakt van de ontwikkelde kennis en/of het netwerk.

Bron en nadere informatie vindt u op <https://www.stowa.nl/onderwerpen/circulaire-economie>

5.2 De energie- en grondstoffen fabriek (EFGF)

Vanuit alle waterschappen zijn er mensen actief binnen de energie- en grondstoffenfabriek. Zo ook vanuit Rijnland. De missie van de EFGF is: 'de Nederlandse waterschappen winnen wat van waarde is en dragen zo bij aan een circulaire economie in 2050'. Vanuit de energie- en grondstoffenfabriek lopen bijvoorbeeld landelijke marktverkenningen die inzicht moeten bieden in mogelijke kringloopsluitingen. Ook Rijnland participeert en maakt gebruik van deze kennis.

<https://www.efgf.nl/waarom-de-efgf>

5.3 KWR – Water in de circulaire economie

De waterbedrijven hebben via hun onderzoeksplatform KWR op dit thema diverse projecten opgezet onder de noemer 'Water in de circulaire economie (WiCE)'. WiCE biedt een platform om gezamenlijk met de waterbedrijven onderzoek te verrichten naar water in de circulaire economie.

De toenemende schaarste aan grondstoffen, de achteruitgang van ecosystemen en de druk op de zoetwatervoorziening vragen om verandering. Water kan een belangrijke bijdrage leveren aan de circulaire economie bijvoorbeeld door:

- Efficiënt om te gaan met grondstoffen: het terugwinnen van grondstoffen uit (afval)water en het zuinig omgaan met zoetwater;
- Energiebesparing en -opwekking: ontwikkeling en inzet van water gerelateerde technologieën die bruikbaar zijn in de energietransitie, zoals de opslag en terugwinnen van warmte uit (afval)water;
- Waterkwaliteit in de hele waterketen: aanpak bij de bron of bijvoorbeeld medicijnrestenverwijdering
- Klimaatadaptatie: voorkomen en/of beperken van de gevolgen van klimaatverandering in stedelijk en landelijk gebied.

Zie ook www.kwrwater.nl – samenwerkingen – WiCe: Water in de Circulaire Economie